

WŁODZIMIERZ GŁODOWSKI^a

MEDIACJE PRZY ZAWIERANIU UKŁADU W RAMACH POSTĘPOWANIA UPADŁOŚCIOWEGO

MEDIATION IN THE CONCLUSION OF AN ARRANGEMENT IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS

Making an arrangement in bankruptcy is an alternative to liquidation bankruptcy proceedings. Despite its practical significance, the role of mediation in this context remains largely unexplored in Polish legal literature, which justifies the relevance of this study. The aim is to determine the potential use of mediation in arrangement procedures during bankruptcy proceedings and to assess the validity of proposed legislative changes in this area. The research is based primarily on legal-dogmatic methods. The Bankruptcy Law provides only a basic framework for arrangements, referring broadly to the provisions of the Restructuring Law for detailed regulation. In both restructuring and bankruptcy arrangement procedures, negotiations, and mediation are essential for achieving a positive vote and gaining the support of as many creditors as possible. This support not only influences the outcome of the vote but also determines whether liquidation of the bankruptcy estate is suspended and whether a creditors' meeting is convened. The amendment to the Restructuring Law formally introducing mediators into these proceedings should be seen positively, as it enhances negotiation effectiveness. Mediation may also play an important role in cases involving non-participants in bankruptcy proceedings, namely creditors with optional arrangement claims, employees and trade unions, and investors.

Keywords: bankruptcy proceedings; restructuring proceedings; arrangement; mediation; mediator

Zawarcie układu upadłościowego jest drugim trybem postępowania upadłościowego obok upadłości likwidacyjnej. Problematyka zastosowania mediacji w ramach zawierania układu w upadłości nie była dotąd przedmiotem opracowania w polskiej literaturze prawniczej, mimo istotnego znaczenia tego zagadnienia, w tym także od strony praktycznej. W pełni uzasadnia to wybór przedmiotu badań. Celem opracowania jest zatem określenie możliwości zastosowania mediacji w ramach procedury zawierania układu w postępowaniu upadłościowym oraz zasadności dokonanych przez ustawodawcę zmian w tym zakresie. W badaniach wykorzystano głównie w metodę prawnodogmatyczną. Regulacja układu zawarta w Prawie upadłościowym jest jedynie szkieletowa, a w szerokim zakresie następuje tutaj odwołanie do odpowiedniego stosowania przepisów Prawa restrukturyzacyjnego regulujących układ i procedurę jego zawierania. Tak w przebiegu postępowania restrukturyzacyjnego, jak i w ramach procedury zawierania układu w postępowaniu upadłościowym dla zawarcia układu w drodze pozytywnego głosowania konieczne są rozmowy, negocjacje oraz prowadzone mediacje, przede wszystkim umożliwiające osiągnięcie akceptacji

^a Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland /
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska
wlg1@amu.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-1783-7045>

propozycji układowych przez jak największą liczbę wierzycieli. Ma to znaczenie nie tylko dla przyszłych wyników głosowania, albowiem stopień udzielanego poparcia ma także wpływ na wstrzymanie likwidacji majątku masy upadłości oraz wyznaczenie zgromadzenia wierzycieli. Pozytywnie należy tutaj ocenić nowelizację wprowadzającą możliwość oficjalnego przybrania do toczącego się postępowania mediatora, uczestniczącego w negocjacjach w przedmiocie zwania układu. Istotne znaczenie mediacji może wystąpić także w przypadku mediacji z podmiotami niebędącymi uczestnikami postępowania upadłościowego, a zatem wierzycielami posiadającymi wierzytelności fakultatywnie układowe, pracownikami i związkami zawodowymi oraz inwestorami.

Słowa kluczowe: postępowanie upadłościowe; postępowanie restrukturyzacyjne; układ; mediacja; mediator

I. UWAGI WSTĘPNE

Postępowanie upadłościowe¹ jest samodzielnym postępowaniem cywilnym, przy czym zagadnienia proceduralne nie są w nim uregulowane w sposób pełny i wyczerpujący, w związku z czym ustawodawca zastosował tutaj szereg odwołań do Kodeksu postępowania cywilnego². Odwołania te podzielić można na odwołania ogólne mające zastosowanie do etapu lub rodzaju postępowania upadłościowego³ i szczególne dla ściśle określonych instytucji prawa upadłościowego (Bieniak, 2006, s. 781; szerzej Głodowski, 2025, s. 589).

Etapy postępowania upadłościowego dzielą się na postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości (o charakterze rozpoznawczym) oraz właściwe postępowanie upadłościowe (o charakterze wykonawczym), jak twierdzą Jakubecki i Zedler (2016, s. 30). Właściwe postępowanie upadłościowe ma zasadniczo na celu dokonanie likwidacji majątku upadłego i następnie zaspokojenie roszczeń wierzycieli z uzyskanych tą drogą środków, a nadto w wąskim zakresie umożliwia także dokonanie restrukturyzacji zadłużenia i przedsiębiorstwa upadłego w drodze układu (Zedler, 2016, s. 30). Uregulowanie takiej możliwości jest bardzo skromne, gdyż obejmuje tylko art. 266a–266f Pr.up., natomiast w szerokim zakresie znajduje tutaj odpowiednie stosowanie przepisów Prawa restrukturyzacyjnego⁴.

We właściwym postępowaniu upadłościowym występuje odwołanie ogólne do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego zawarte w art. 229 ust. 1 Pr.up. Przepis ten stanowi, że w sprawach nieuregulowanych ustawą do postępowania upadłościowego stosuje się odpowiednio przepisy księgi pierwszej części pierw-

¹ Ustawa z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe, t.jedn.: Dz. U. 2024, poz. 794 (dalej jako: Pr.up.).

² Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.jedn.: Dz. U. 2024, poz. 1568 (dalej jako: k.p.c.).

³ Jest to postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości, postępowanie zabezpieczające, właściwe postępowanie upadłościowe, postępowanie w sprawie orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, międzynarodowe postępowanie upadłościowe.

⁴ Ustawa z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne, t.jedn.: Dz. U. 2024, poz. 1428 (dalej jako: Pr.r.).

szej Kodeksu postępowania cywilnego (a zatem przepisy regulujące postępowanie rozpoznawcze), z wyjątkiem art. 130^{1a}, art. 130², art. 139¹, art. 205¹, art. 205², art. 205⁴⁻¹² oraz przepisów o zawieszeniu i wznowieniu postępowania oraz o postępowaniu w sprawach gospodarczych, chyba że ustawa stanowi inaczej. Odwołanie to obejmuje zatem także regulację mediacji cywilnej – art. 183¹⁻¹⁵ k.p.c. Nie istnieje natomiast szczególne odwołanie do przepisu (przepisów) Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące problematyki mediacji w ramach układu w upadłości.

Zbiór czynności „odpowiedniego stosowania” jest oczywiście niejednolity. Generuje to trzy możliwe przypadki zachowań podmiotu stosującego odpowiednio dane przepisy. W pierwszym wariancie znajdują się przepisy mające zastosowanie bez żadnych zmian w dyspozycji. Drugi przypadek obejmuje sytuacje, gdy przepisy te mogą być stosowane, ale jedynie po ich stosownej modyfikacji. Wreszcie w trzecim wariancie możliwości są te przepisy, które z uwagi na ich bezprzedmiotowość lub całkowitą sprzeczność z przepisami ustanowionymi dla stosunków prawnych, do których miałyby być stosowane, nie mogą w ogóle znaleźć zastosowania (Nowacki, 1964, s. 374, 1966, s. 146; Siedlecki, 1969, s. 299). Odpowiednie stosowanie przepisów do jakiegoś zakresu regulacji może zatem polegać na stosowaniu niektórych z tych przepisów wprost, całkowitym braku możliwości zastosowania tych przepisów albo też stosowaniu niektórych z tych przepisów ze stosownymi modyfikacjami⁵.

Dla doprowadzenia do skutecznego zawarcia układu w upadłości potrzebne są rozmowy i negocjacje prowadzone przez uczestników oraz syndyka. Umożliwia to uzyskanie określonego zachowania wierzycieli, a w szczególności osiągnięcie wymaganych większości. Istotne zastosowania może mieć tutaj mediacja. Prowadzi ją mediator – osoba niezależna, fachowiec, do którego uczestnicy mają zaufanie. Strony korzystają z większej swobody w prowadzonych rozmowach bez obawy, że zostanie to wykorzystane w postępowaniu sądowym (art. 183⁴ § 3 k.p.c.), a mediator związany jest tajemnicą mediacji (art. 259¹ k.p.c.). Następuje tutaj usprawnienie komunikacji między dłużnikiem i wierzycielami, pomoc we wzajemnym zrozumieniu i odbudowie relacji oraz znalezieniu rozwiązań akceptowalnych dla obu stron (Kuczevska-Łaska i Czerkas, 2024, s. 107).

Zaznaczyć należy, że restrukturyzacja zobowiązań upadłego jest dopuszczalna w postępowaniu upadłościowym wyłącznie na skutek układu zawartego przez przyjęcie układu w drodze głosowania. Zatem mediacja może działać jedynie pomocniczo w postępowaniu upadłościowym, a ugoda mediacyjna nie może zastąpić zawieranego układu.

Celem niniejszego artykułu jest określenie możliwości zastosowania mediacji w ramach procedury zawierania układu w postępowaniu upadłościowym. Dla możliwości określania sytuacji, w których przeprowadzenie mediacji może mieć istotne znaczenie, konieczne jest jednak uprzednie ustalenie zakresu odwołania do przepisów Prawa restrukturyzacyjnego i określonych w ten

⁵ Postanowienie SN z 31 marca 1999 r., I CKN 15/99, Legalis nr 43611; uchwała SN z 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00, Legalis nr 48331; uchwała SN z 30 stycznia 2021 r., I KZP 50/00, Legalis nr 48931.

sposób uwarunkowań i przebiegu postępowania dla zawarcia układu w postępowaniu upadłościowym. Zaznaczyć należy, że zakresem niniejszego artykułu nie będzie objęta problematyka mediacji w sądowych postępowaniach rozpoznawczych dotyczących masy upadłości, identyczna zarówno w trybie upadłości likwidacyjnej, jak i w trybie upadłości układowej.

II. ODPowiednie STOSOWANIE PRZEPISÓW PRAWA RESTRUKTURYZACYJNEGO

Ustawodawca w Prawie upadłościowym oprócz aktualnie podstawowej upadłości likwidacyjnej przewidział również możliwość zawarcia układu w tym postępowaniu. Jest to zasadne w sytuacji, gdy po ogłoszeniu upadłości okazuje się, że optymalne wykorzystanie majątku dłużnika do zaspokojenia wierzycieli jest możliwe w drodze zawarcia układu, a nie likwidacji masy upadłości (Zimmerman, 2024a, s. 521). Ustawodawca w ramach układu w upadłości zrezygnował jednak z pełnej i odrębnej regulacji prawnej w Prawie upadłościowym na rzecz odesłania do przepisów Prawa restrukturyzacyjnego, przy czym konstrukcja wykorzystania części przepisów Prawa restrukturyzacyjnego do procedury zawierania układu w upadłości nie oznacza zmiany trybu prowadzonego postępowania (Witosz, 2020, s. 1221, 1222).

Odwwołanie się do przepisów Prawa restrukturyzacyjnego odnośnie do problematyki układu w upadłości powoduje znaczne zmiany zakresu możliwości zastosowania mediacji w tym postępowaniu w stosunku do zwykłego postępowania upadłościowego. W szczególności prowadzone przez uczestników negocjacje odnośnie do propozycji układowych otwierają – także w praktyce – szerokie pole do zastosowania mediacji w tym zakresie w układzie w upadłości.

Zgodnie z art. 266f Pr.up. w zakresie nieuregulowanym w tytule Va „Układ w upadłości” do układu i jego skutków przepisy Prawa restrukturyzacyjnego stosuje się odpowiednio, przy czym czynności zastrzeżone dla nadzorca sądowego i zarządcy wykonuje syndyk. Również na podstawie art. 266e Pr.up. odpowiednie zastosowanie do ustalenia wynagrodzenia syndyka w postępowaniu układowym będą miały przepisy Prawa restrukturyzacyjnego o wynagrodzeniu zarządcy (Zimmerman, 2024c, s. 527).

Zaznaczyć należy, że odesłanie zawarte w art. 266f Pr.up. nie jest zawężone jedynie do przepisów zawartych w Tytule I Dziale VI „Układ” Pr.r. (Witosz, 2017c, s. 730). Konieczne jest tutaj uwzględnienie wszystkich przepisów Prawa restrukturyzacyjnego mogących mieć zastosowanie w tym przypadku. W szczególności dotyczy to przepisów regulujących problematykę zgromadzenia wierzycieli zwoływanego dla przeprowadzenia głosowania nad układem, co z kolei powoduje generalne wyłączenie w tym zakresie przepisów art. 191–200 Pr.up. (Witosz, 2020, s. 1228).

Odwwołanie zawarte w art. 266f Pr.up. powoduje zatem, że przy zawieraniu układu w upadłości zastosowanie mieć będą, zdaniem Zimmermana (2024d, s. 527), m.in. przepisy o:

- zakresie objęcia wierzytelności układem (art. 151 Pr.r.);
- prawie do głosu i braku tego prawa w określonych przypadkach (art. 116 Pr.r. – np. nabycie wierzytelności po dniu ogłoszenia upadłości);
- podziale na kategorie wierzycieli (art. 161 Pr.r.);
- treści układu (art. 118, 156–160 Pr.r.);
- wymaganych większościach i trybie zatwierdzania układu (art. 119 Pr.r.);
- sposobie zwoływania i przebiegu zgromadzenia wierzycieli (art. 113–115, 117 Pr.r.)

Przyjąć należy, że odwołanie to dotyczy jedynie regulacji restrukturyzacyjnego postępowania układowego „zwykłego”, bez dopuszczalności specyfik zawierania układu w pozostałych postępowaniach restrukturyzacyjnych. W szczególności niedopuszczalne jest zatem zawarcie w postępowaniu upadłościowym układu częściowego, wykorzystywanego w postępowaniach restrukturyzacyjnych, w postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz w przyspieszonym postępowaniu układowym (Witosz, 2020, s. 1228).

III. ZAKRESY ZASTOSOWANIA MEDIACJI

Mediacja może znaleźć zastosowanie oczywiście także przed ogłoszeniem upadłości (Smanio, 2020b, s. 119–122), a nawet przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Natomiast co do prowadzenia mediacji w ramach zawierania układu w postępowaniu upadłościowym wyróżnić można etap przed złożeniem wniosku, od złożenia wniosku do głosowania na zgromadzeniu wierzycieli (choć na przykład zbieranie poparcia dla propozycji układowych może się rozpocząć się jeszcze przed złożeniem wniosku i trwać aż do odbycia zgromadzenia) oraz etap po odbytych zgromadzeniu wierzycieli.

Wniosek o zawarcie układu jest składany do sędziego-komisarza i powinien odpowiadać wymogom pisma procesowego, w którym składający wnosi o zawarcie układu określonej treści, a także o wstrzymanie likwidacji, a w jego uzasadnieniu należy uprawdopodobnić, że układ zostanie przyjęty przez wierzycieli i wykonany (Zedler, 2016, s. 175).

Przed złożeniem wniosku konieczne jest zatem ustalenie z jak największą liczbą wierzycieli poparcia dla składanych propozycji układowych. Nawet zatem bardzo dobre propozycje układowe bez stosownego poparcia wierzycieli nie wywołają oczekiwanych skutków. W przypadku wystąpienia tego uprawdopodobnienia sędzia-komisarz może także wstrzymać likwidację masy upadłości, a przy kwalifikowanym procencie poparcia – nawet obligatoryjnie wstrzymać likwidację masy upadłości.

Do wniosku załączane są propozycje układowe i dokumenty z tymi propozycjami związane. Nie jest określony termin początkowy (choć oczywiście po ogłoszeniu upadłości) lub końcowy do złożenia takiego wniosku, aczkolwiek największe uzasadnienie będzie miało działanie przed likwidacją najistotniejszych składników majątkowych przedsiębiorstwa dłużnika. Stopień zaawansowania procesu likwidacji masy nie ma jednak normatywnego znaczenia

i dopuszczalny jest układ, którego treść będzie się ograniczać do umorzenia pozostałych zobowiązań w celu podtrzymania bytu prawnego upadłej jednostki organizacyjnej (Witosz, 2020, s. 1222–1223; inaczej na ten temat Gurgul, 2020, s. 669).

Zgodnie z art. 266a ust. 2 Pr.up. legitymacja do zgłoszenia propozycji układowych jako załącznika do wniosku przysługuje syndykowi, upadłemu i wierzycielowi. Wobec braku ograniczenia pojęcia wierzyciela w tym przepisie przyjąć należy, że legitymację taką posiada każdy z wierzycieli w tym postępowaniu upadłościowym, niezależnie od wielkości przysługującej mu wierzytelności oraz jej kategorii (Głodowski, 2021, s. 1020). Również syndyk masy upadłości, oceniając, że cele postępowania upadłościowego mogą w większym stopniu zostać zrealizowane w drodze układu, może przedstawić własne propozycje (Witosz, 2017a, s. 719).

Przepisem szczególnym względem ogólnej regulacji Prawa restrukturyzacyjnego jest art. 266b ust. 1 Pr.up., który umożliwia rozszerzenie składanego wniosku przez legitymowany podmiot o wniosek o wstrzymanie likwidacji masy upadłości (Witosz, 2020, s. 1223). Wnioskować można zatem o całkowite lub częściowe wstrzymanie likwidacji masy upadłości. Podstawy fakultatywnego i obligatoryjnego wstrzymania likwidacji masy upadłości zostały uregulowane w odmienny sposób. Nadto ustawodawca przewidział także przypadki niedopuszczalności wstrzymania likwidacji masy upadłości, określone w art. 266b ust. 2 i 3 Pr.up.

Sędzia-komisarz na wniosek może wstrzymać likwidację masy upadłości, jeżeli nie ma przeszkód określonych w art. 266b ust. 2 i 3 Pr.up. oraz gdy zostały spełnione przesłanki zwołania zgromadzenia wierzycieli w celu głosowania nad układem, a zatem gdy zostało uprawdopodobnione, że układ zostanie przez wierzycieli przyjęty i wykonany (art. 266d ust. 4 w zw. z art. 266c ust. 1 Pr.up.). Natomiast sędzia-komisarz musi wstrzymać likwidację masy upadłości, jeżeli zostały spełnione przesłanki obligatoryjnego zwołania zgromadzenia wierzycieli w celu głosowania nad układem, to jest w sytuacji, gdy wniosek jest popierany przez wierzyciela lub wierzycieli posiadających łącznie co najmniej 50% sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom uprawnionym do głosowania nad układem (art. 266b ust. 5 w zw. z art. 266c ust. 2 Pr.up.), jak pisze Witosz (2017b, s. 722). Wstrzymanie likwidacji dokonywane jest niezaskarżalnym postanowieniem sędziego-komisarza (Zimmerman, 2024b, s. 523). Trwa ono do czasu uprawnomocnienia się postanowienia, w którym sąd upadłościowy odmówi zatwierdzenia układu. Wówczas likwidacja zostanie podjęta na nowo (Witosz, 2020, s. 1223). Natomiast w razie prawomocnego zatwierdzenia układu następuje zakończenie postępowania (art. 266d ust. 1 Pr.up.).

Złożenie wniosku nie wywołuje jednak natychmiastowych konsekwencji w przypadku braku zatwierdzonej listy wierzytelności w tym postępowaniu. Warunkiem formalnym możliwości zwołania zgromadzenia wierzycieli jest bowiem uprzednie zatwierdzenie listy wierzytelności (art. 266c ust. 3 Pr.up.), choć wystarczające jest także jej częściowe zatwierdzenie, o ile suma wierzytelności objętych sprzeciwami nie przekracza 15% łącznej sumy wierzytelności

objętych układem (Witosz, 2020, s. 1227). Mediacja dotyczyć zatem może także kwestii wycofania sprzeciwu i zmniejszyć tę sporność poniżej 15%.

Sędzia-komisarz może zwołać zgromadzenie wierzycieli w celu głosowania nad układem, jeżeli zostało uprawdopodobnione, że układ zostanie przyjęty przez wierzycieli i wykonany (art. 266c ust. 1 Pr.up.). Natomiast sędzia-komisarz musi zwołać zgromadzenie w sytuacji, gdy wniosek jest popierany przez wierzyciela lub wierzycieli posiadających łącznie co najmniej 50% sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom uprawnionym do głosowania nad układem (art. 266c ust. 2 Pr.up.). Jest to kolejny przypadek, gdy uzyskane poparcie (również w drodze mediacji) dla propozycji układowych ma znaczenie dla przebiegu postępowania.

Mediacje mogą wystąpić także po zawarciu układu, choć w praktyce ich znaczenie w porównaniu z etapem negocjacji co do układu jest znacznie niższe. Przyjęcie układu następuje na zgromadzeniu wierzycieli w drodze podjęcia uchwały. Jeżeli układ został przyjęty, to kolejnym etapem postępowania jest zatwierdzenie układu. Zatwierdzenia układu dokonuje sąd upadłościowy po przeprowadzeniu rozprawy wyznaczonej w celu rozpoznania układu. Rozprawa ta, zgodnie z art. 164 Pr.r., odbywa się nie wcześniej niż po upływie tygodnia od dnia zakończenia zgromadzenia wierzycieli, na którym przyjęto układ. Uczestnicy postępowania mogą po zawarciu układu zgłaszać do sądu pisemne zastrzeżenia przeciwko układowi (szerzej pisze o tym Smanio, 2020a, s. 106), ale tylko w terminie tygodnia od dnia przyjęcia układu. Sąd upadłościowy może odmówić zatwierdzenia układu, w szczególności jeżeli jego warunki są rażąco krzywdzące dla wierzycieli, którzy głosowali przeciwko układowi i zgłosili zastrzeżenia.

Jak jest podnoszone w literaturze (Kuczevska-Łaska i Czerkas, 2024, s. 109), występuje tutaj możliwość zastosowania mediacji do uzyskania wycofania zastrzeżenia do układu. Stroną, oprócz podmiotu składającego zastrzeżenie, w odróżnieniu od postępowania restrukturyzacyjnego może być nie tylko dłużnik – tutaj upadły, ale także wierzyciel, którego projekt układu zawarty we wniosku o zawarcie układu został przyjęty przez zgromadzenie wierzycieli. Zwrócić jednak należy uwagę na możliwość szybkiego wyznaczenia terminu rozprawy, co realnie znacznie utrudnia przeprowadzenie skutecznej mediacji w przedmiocie wycofania zastrzeżenia przeciwko układowi. Z kolei na postanowienie sądu upadłościowego w przedmiocie zatwierdzenia układu przysługuje zażalenie wnoszone w terminie dwóch tygodni. W przypadku zatwierdzenia układu można zatem także mediować ze skarżącym cofnięcie tego środka zaskarżenia.

IV. MEDIACJE Z PODMIOTAMI NIEBĘDĄCYMI UCZESTNIKAMI POSTĘPOWANIA UPADŁOŚCIOWEGO

Z uwagi na możliwość objęcia danej wierzytelności układem wyróżnić można wierzytelności układowe, pozaukładowe i fakultatywnie układowe. Wierzytelności układowe są objęte układem z mocy prawa, a wierzytelności pozaukła-

dowe to takie, które nie mogą być objęte układem, jak np. wierzytelności alimentacyjne albo renty z tytułu odszkodowania za wywołane choroby (szerzej pisze o tym Głodowski, 2021, s. 1018). Z punktu widzenia możliwości przeprowadzenia mediacji w ramach postępowania układowego największe znaczenie ma istnienie wierzytelności fakultatywnie układowych, które zasadniczo nie są objęte układem, ale za zgodą wierzyciela mogą zostać nim objęte. Przeprowadzenie mediacji może bowiem doprowadzić do wyrażenia takiej zgody przez wierzyciela.

Wierzytelności te to, zgodnie z art. 151 ust. 2 Pr.r., wierzytelności ze stosunku pracy oraz wierzytelności zabezpieczone na mieniu dłużnika hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w części znajdującej pokrycie w wartości przedmiotu zabezpieczenia. Dotyczy to także wierzytelności zabezpieczonych przeniesieniem na wierzyciela własności rzeczy lub innego prawa. Uzyskanie takiej zgody wierzyciela może nastąpić oczywiście także w ramach przeprowadzonej mediacji.

Zgoda wierzyciela na objęcie wierzytelności układem winna zostać wyrażona w sposób bezwarunkowy i nieodwołalny, najpóźniej przed przystąpieniem do głosowania nad układem. Zgoda taka może być także wyrażona ustnie do protokołu zgromadzenia wierzycieli (Głodowski, 2021, s. 1018).

Zaznaczyć należy, że przy dużej różnorodności sposobów restrukturyzacji wyróżnić można, jak pisze Zedler (2016, s. 175), dwa rodzaje układów:

- układ restrukturyzacyjny – prowadzący do restrukturyzacji zobowiązań upadłego, przy jednoczesnym pozostawieniu majątku upadłemu. Układ ten może jednak również obejmować restrukturyzację majątku upadłego, np. zamianę wierzytelności na akcje lub udziały, bądź przejęcie części tego majątku za długi;

- układ likwidacyjny – na jego skutek majątek upadłego zostaje zlikwidowany w sposób określony układem, z zastrzeżeniem, że w tym przypadku dokonana sprzedaż nie wywołuje skutków sprzedaży egzekucyjnej (art. 159 Pr.r.).

Specyfika układu likwidacyjnego powoduje, że w praktyce układ likwidacyjny będzie zawierany za zgodą wierzyciela rzeczowego (co można osiągnąć w drodze mediacji), a w innym przypadku jego realizacja nie powiedzie się, gdyż każda wierzytelność pozaukładowa musi zostać zaspokojona niezwłocznie po zatwierdzeniu układu i prawomocnym zakończeniu postępowania na tej podstawie. Zawarcie układu likwidacyjnego bez udziału wierzyciela pozaukładowego będzie możliwe, o ile zostanie on zaspokojony (obejmuje to także odsetki do dnia zapłaty mieszczące się w sumie zabezpieczenia), np. przez inwestora nabywającego przedsiębiorstwa na mocy takiego układu (Zimmerman, 2024d, s. 528).

Istotne znaczenie dla powodzenia układu mogą mieć także mediacje prowadzone z pracownikami upadłego i związkami zawodowymi działającymi na terenie jego przedsiębiorstwa, w szczególności wobec planów restrukturyzacji obejmujących redukcję zatrudnienia lub okresowe obniżenie wynagrodzeń. Prowadzenie takich mediacji pozwala również na utrzymanie zdrowych relacji między pracodawcą a pracownikami. Porozumienie mediacyjne może pozwolić także na skrócenie czasu potrzebnego na podjęcie decyzji

w sprawach pracowniczych, a zawarcie układu w przypadku wzmożonych protestów pracowniczych będzie zwyczajnie nic nie warte (Kuczevska-Łaska i Czerkas, 2024, s. 108).

Istotne znaczenie dla możliwości zawarcia układu w upadłości mają także mediacje z podmiotami, które mogą zapewnić nowe finansowanie dla przedsiębiorstwa upadłego. Szczególne znaczenie może mieć tutaj pozyskanie inwestora nabywającego przedsiębiorstwo upadłego w drodze układu.

V. OGRANICZENIA W MOŻNOŚCI ZAWARCIA UGODY MEDIACYJNEJ LUB JEJ OKREŚLONYCH POSTANOWIEŃ

Ograniczenie możliwości zawarcia ugody mediacyjnej lub określonych jej postanowień wynikać może z przepisów ustawy lub z kompetencji przysługujących organom postępowania upadłościowego. W szczególności przepisy ustawowe określają szereg wyłączeń i ograniczeń możliwości restrukturyzacji zobowiązań upadłego mających wpływ nie tylko co do postanowień zawieranego układu, ale i ograniczających w tym zakresie możliwość prowadzenia postępowania mediacyjnego.

Jest to przede wszystkim zasada określona w art. 162 Pr.r. narzucająca, aby warunki restrukturyzacji były jednakowe dla wszystkich wierzycieli, ewentualnie jeżeli sędzia-komisarz tak postanowi, że głosowanie odbędzie się w grupach wierzycieli, to warunki restrukturyzacji muszą być jednakowe dla wszystkich wierzycieli zaliczonych do tej samej grupy. Od tej reguły występują jednak wyjątki, np. warunki restrukturyzacji mogą być mniej korzystne dla tych wierzycieli, którzy się na to godzą (art. 162 ust. 1 Pr.r.), bądź że warunki te mogą być także mniej korzystne dla wierzycieli, którzy po ogłoszeniu upadłości udzielili lub mają udzielić finansowania (w postaci np. kredytu, gwarancji bankowych lub akredytyw) niezbędnego dla wykonania układu (art. 162 ust. 2 Pr.r.). Także warunki restrukturyzacji wierzytelności zabezpieczonych rzeczowo na majątku upadłego mogą być zróżnicowane stosownie do przysługującego mu pierwszeństwa (art. 163 ust. 3 Pr.r.), a warunki restrukturyzacji zobowiązań ze stosunku pracy (o ile podlegają w danym przypadku restrukturyzacji), nie mogą pozbawiać pracowników należnego im minimalnego wynagrodzenia za pracę (art. 163 ust. 1 Pr.r.).

Nadto występują także dalsze takowe ograniczenia. W szczególności wskazać należy sytuację, gdy w określonych przypadkach występuje również konieczność przedłożenia przed głosowaniem nad układem zgody Prezesa UOKiK lub Komisji Europejskiej albo wykazania, że nie jest ona wymagana (art. 118 ust. 3 Pr.r.). Z kolei restrukturyzacja zobowiązań dłużnika stanowiąca pomoc publiczną może polegać wyłącznie na: rozłożeniu na raty lub odroczeniu terminów płatności (art. 156 ust. 2 Pr.r. w zw. z art. 160 ust. 1 Pr.r.), odroczeniu terminów płatności lub rozłożeniu na raty zobowiązań z tytułu wypłat ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz odroczeniu terminu płatności lub rozłożenia na raty zobowiązań z tytułu

gwarancji i poręczeń udzielonych przez Skarb Państwa i jednostki samorządu terytorialnego (Zedler, 2016, s. 174). Nadto zgodnie z art. 160 ust. 1 Pr.r. występują ograniczenia w swobodzie restrukturyzacji niektórych zobowiązań publicznoprawnych. Z kolei restrukturyzacja zobowiązań dłużnika jest jednak niedopuszczalna w przypadku, gdy dotyczy wierzytelności stanowiących kwoty pomocy publicznej, w stosunku do których Komisja Europejska wydała decyzję nakazującą ich zwrot (art. 156 ust. 4 Pr.r.).

Natomiast jeżeli chodzi o ograniczenia wynikające z kompetencji organów postępowania upadłościowego, to przede wszystkim wskazać należy kontrolę sędziego-komisarza określoną w art. 152 Pr.up. oraz konieczność uzyskiwania zgody rady wierzycieli. Zgodnie z art. 152 ust. 1 Pr.up. sędzia-komisarz między innymi oznacza czynności, których wykonywanie przez syndyka jest niedopuszczalne bez jego zezwolenia. Zatem działania syndyka w zakresie prowadzonych mediacji mogą zostać ograniczone lub nawet wyłączone. Z kolei art. 206 ust. 1 pkt 6 Pr.up. stanowi, że zawarcie ugody co do roszczeń spornych wymaga uprzedniej zgody rady wierzycieli.

VI. NOWELIZACJA

Ustawa z 25 lipca 2025 r. o zmianie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, ustawy – Prawo upadłościowe oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych⁶ określiła wprost rolę mediatora w negocjacjach w przedmiocie zawarcia układu restrukturyzacyjnego (art. 25a Pr.r.) oraz uregulowała problematykę wynagrodzenia mediatora za te działania (art. 34b Pr.r.). Przepisy te stosowane odpowiednio mają z kolei zastosowanie także przy zawieraniu układu w postępowaniu upadłościowym.

Treść tych przepisów jest następująca:

Art. 25a. 1. Nadzorca i zarządca udzielają pomocy dłużnikowi i wierzycielom w prowadzonych przez nich negocjacjach w przedmiocie zawarcia układu.

2. Nadzorca i zarządca, za zgodą dłużnika, mogą przybrać mediatora do pomocy w negocjacjach o których mowa w ust. 1. Umowę z mediatorem zawiera nadzorca albo zarządca.

Art. 34b. 1. W sprawach dotyczących zlecenia [...] zawarcia umowy z mediatorem, o której mowa w art. 25a ust. 2 oraz [...], nadzorca dokonuje czynności w imieniu własnym na rachunek dłużnika.

2. Nadzorca nie odpowiada za zobowiązania zaciągnięte w sprawach, o których mowa w ust. 1.

⁶ Ustawa z 25 lipca 2025 r. o zmianie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, ustawy – Prawo upadłościowe oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, Dz. U. 2025, poz. 1085. Ustawa ta w zakresie swojej regulacji wdraża dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z 20 czerwca 2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniającą dyrektywę (UE) 2017/1132 (dyrektywa o restrukturyzacji i upadłości), Dz. Urz. UE L 172 z 26.06.2019, s. 18 oraz Dz. Urz. UE L 43 z 24.02.2022, s. 93.

Ustawodawca zatem uznał, że w postępowaniu restrukturyzacyjnym w negocjacjach w przedmiocie zawarcia układu za zgodą dłużnika (w postępowaniu upadłościowym będzie to upadły) nadzorca sądowy albo zarządca (zatem syndyk w postępowaniu upadłościowym) może przybrać mediatora, który pomoże mu w prowadzeniu negocjacji w tym przedmiocie. Odnosnie do osoby mediatora ustawodawca nie określił żadnych dodatkowych wymogów co do jego osoby, w szczególności nie można wymagać, aby był to mediator stały, wpisany na listę prezesa sądu okręgowego lub wpisany na jakąkolwiek inną listę.

Ustawa wymaga obligatoryjnego uzyskania zgody dłużnika (upadłego) dla możliwości dokonania przybrania mediatora. Nie daje to jednak dłużnikowi (upadłemu) prawa do żądania przybrania mediatora. Wymagana do dokonania przybrania mediatora zgoda dłużnika (upadłego) jest także związana z faktem, że ta osoba ponosi koszty przybranego mediatora. Projekt wprowadzenia do Prawa restrukturyzacyjnego art. 25a pojawił się już w 2023 r. i nawet znalazł się w Sejmie, jednak z uwagi na koniec kadencji nie udało się go przeprocesować. Projekt ten jednak przyjmował, że wynagrodzenie mediatora pokrywane byłoby z części wynagrodzenia nadzorcy sądowego albo zarządcy, co nie było słuszną koncepcją i spowodowałoby realne ograniczenie zastosowania możliwości przybrania mediatora. Aktualne rozwiązanie zawarte w art. 34b Pr.r. wydaje się o wiele lepsze.

Zwrócić należy uwagę, że mediator może zostać powoływany do pomocy w prowadzonych negocjacjach w przedmiocie zawarcia układu. Rozwiązanie to ocenić należy bardzo pozytywnie. W praktyce właśnie na tym etapie postępowania zastosowanie mediacji jest przecież największe. Słusznie także określono zakres działania fachowca – mediatora, którego celem nie jest jednak doprowadzenie do ugody mediacyjnej otwierającej drogę do zawarcia układu, ale wprost tylko pomoc w negocjacjach prowadzących do zawarcia układu. Negocjacje w przedmiocie zawarcia układu to negocjacje odnośnie do propozycji układowych, a nie prowadzenie mediacji. Nie ma tu zatem nie tylko ugody mediacyjnej i jej zatwierdzania, ale także tajemnicy mediacji.

VII. UWAGI KOŃCOWE

We właściwym postępowaniu upadłościowym występuje odwołanie ogólne do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego zawarte w art. 229 ust. 1 Pr.up. Przepis ten stanowi, że w sprawach nieuregulowanych ustawą mają zastosowanie przepisy regulujące postępowanie rozpoznawcze, a zatem także przepisy regulujące mediację.

Dla doprowadzenia do skutecznego zawarcia układu w upadłości potrzebne są rozmowy i negocjacje prowadzone przez uczestników oraz syndyka. Umożliwia to uzyskanie określonego zachowania wierzycieli, a w szczególności osiągnięcie wymaganych większości. Istotne zastosowanie może mieć zatem tutaj także mediacja, prowadzona przez mediatora, a więc osobę niezależną, do której uczestnicy mają zaufanie. Usprawnia to komunikację między

upadłym i wierzycielami oraz ułatwia znalezienie rozwiązań akceptowalnych dla obu stron.

Ustawodawca w Prawie upadłościowym oprócz aktualnie podstawowej upadłości likwidacyjnej przewidział także jako wyjątek możliwość zawarcia układu w tym postępowaniu, co jest zasadne w sytuacji, gdy po ogłoszeniu upadłości okazuje się, że optymalne wykorzystanie majątku dłużnika do zaspokojenia wierzycieli jest możliwe w drodze zawarcia układu, a nie likwidacji masy upadłości. Ustawodawca w ramach regulacji układu w upadłości słusznie zrezygnował z pełnej i odrębnej regulacji prawnej w Prawie upadłościowym na rzecz stosownego odesłania do przepisów Prawa restrukturyzacyjnego.

Odnosnie do prowadzenia mediacji w ramach procedury zawierania układu w postępowaniu upadłościowym wyróżnić można etap przed złożeniem wniosku, od złożenia wniosku do głosowania na zgromadzeniu wierzycieli oraz etap po odbytym zgromadzeniu wierzycieli. Mediacja w sprawie toczącego się postępowania może w szczególności dotyczyć kwestii wycofania sprzeciwu odnośnie do wierzytelności na liście wierzytelności, uzyskania wycofania zastrzeżenia do układu lub cofnięcia zażalenia na zatwierdzenie układu.

Najważniejszym jednak celem, który może być osiągnięty w tym postępowaniu w drodze mediacji, jest doprowadzenie do ustalenia i akceptacji propozycji układowych. Ma to nie tylko znaczenie dla wyników głosowania na zgromadzeniu wierzycieli. Wcześniejsze poparcie propozycji układowych powoduje uprawdopodobnienie zawarcia układu w przyszłości oraz wpływa na wstrzymanie likwidacji masy upadłości i dokonanie zwołania zgromadzenia wierzycieli. Za nader zasadne uznać należy wprowadzenie do Prawa restrukturyzacyjnego przepisu umożliwiającego w drodze odpowiedniego stosowania w postępowaniu upadłościowym przybrania przez syndyka mediatora do prowadzenia negocjacji odnośnie do propozycji restrukturyzacyjnych.

Istotną rolę w postępowaniu o zawarcie układu w upadłości mogą odegrać także mediacje prowadzone przez uczestników postępowania z podmiotami niemającymi tego statusu. Dotyczy to osób, którym przysługują wierzytelności fakultatywnie układowe. Wierzytelności te zasadniczo nie są objęte układem, ale za zgodą wierzyciela mogą nim zostać objęte. Przeprowadzenie mediacji może zatem doprowadzić do wyrażenia takiej zgody. Duże znaczenie dla powodzenia układu mogą mieć także mediacje prowadzone z pracownikami upadłego i związkami zawodowymi działającymi na terenie jego przedsiębiorstwa oraz mediacje z podmiotami, które mogą zapewnić nowe finansowanie dla przedsiębiorstwa upadłego.

Zaznaczyć należy, że z przepisów ustawy lub z kompetencji nadzorczych przysługujących organom postępowania upadłościowego może wynikać istotne ograniczenie możliwości zawarcia ugody mediacyjnej lub określonych jej postanowień. W szczególności przepisy ustawowe określają szereg wyłączeń i ograniczeń możliwości restrukturyzacji zobowiązań upadłego mających wpływ nie tylko na postanowienia zawieranego układu, ale i ograniczających w tym zakresie także możliwość prowadzenia postępowania mediacyjnego.

W procedurze zawierania układu w upadłości prowadzenie mediacji w znacznym stopniu zwiększać może efektywność porozumiewania się uczestników postępowania, jak również innych podmiotów i finalnie ułatwia osiągnięcie konsensusu w postaci przyjętego i zatwierdzonego układu.

Author contributions / Indywidualny wkład autora (CRediT): Włodzimierz Głodowski – 100% (Conceptualization / Konceptualizacja; Investigation / Przeprowadzenie badań; Writing – original draft / Pisanie – pierwszy szkic; Writing – review & editing / Pisanie – recenzja i edycja).

Conflict of interest / Konflikt interesów: The author declares no conflict of interest. / Autor nie zgłosił konfliktu interesów.

Funding / Finansowanie: The author declares no institutional funding. / Autor oświadczył, że nie korzystał z finansowania instytucjonalnego.

The use of AI tools / Wykorzystanie narzędzi AI: The author declares no use of AI tools. / Autor oświadczył, że nie korzystał z narzędzi AI.

Data availability / Dostępność danych: Not applicable. / Nie dotyczy.

References / Bibliografia

- Bieniak, M. (2006). Odpowiednie stosowanie przepisów KPC w postępowaniu upadłościowym. *Monitor Prawniczy*, 14, 779–790.
- Głodowski, W. (2021). Układ w upadłości. W: I. Gil (red.), *Meritum. Prawo restrukturyzacyjne i prawo upadłościowe* (s. 1015–1029). Wolters Kluwer.
- Głodowski, W. (2025). Powiązania wewnątrzsystemowe sensu largo – prawo procesowe a postępowanie upadłościowe i postępowanie restrukturyzacyjne. W: Ł. Błaszczak i J. Studzińska (red.) *System postępowania cywilnego: Tom 1. Instytucje postępowania cywilnego* (s. 583–627). C. H. Beck.
- Gurgul, S. (2020). Komentarz do art. 266a. W: S. Gurgul (red.), *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz* (s. 668–669). C. H. Beck.
- Kuczeńska-Laska, M., i Czerkas, K. (2024). Współpraca mediatora i doradcy restrukturyzacyjnego w postępowaniach restrukturyzacyjnych. *Doradca Restrukturyzacyjny*, 1(35), 107–109.
- Nowacki, J. (1964). „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa. *Państwo i Prawo*, 19(3), 372–386.
- Nowacki, J. (1966). *Analogia legis*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Siedlecki, W. (1969). Kilka uwag na temat wykładni i stosowania przepisów nowego kodeksu postępowania cywilnego. *Studia Cywilistyczne*, 12–14, 287–299.
- Smanio, I. (2020a). Prawo restrukturyzacyjne i mediacje – wybrane zagadnienia. *Doradca Restrukturyzacyjny*, 4(22), 94–116.
- Smanio, I. (2020b). Prawo upadłościowe i mediacje – wybrane zagadnienia. *Doradca Restrukturyzacyjny*, 3(21), 116–131.
- Witosz, A. J. (2017a). Komentarz do art. 266a. W: A. J. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe. Komentarz* (s. 717–720). Wolters Kluwer.
- Witosz, A. J. (2017b). Komentarz do art. 266b. W: A. J. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe. Komentarz* (s. 720–726). Wolters Kluwer.
- Witosz, A. J. (2017c). Komentarz do art. 266f. W: A. J. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe. Komentarz* (s. 730–731). Wolters Kluwer.
- Witosz, A. J. (2020). Układ w upadłości. W: A. Hycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System prawa handlowego: Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe* (s. 1221–1228). C. H. Beck.
- Zedler, F. (2016). *Zarys prawa upadłościowego*. Wolters Kluwer.
- Zimmerman, P. (2024a). Komentarz do art. 266a. W: P. Zimmerman (red.), *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz* (s. 521–522). C. H. Beck.

- Zimmerman, P. (2024b). Komentarz do art. 266b. W: P. Zimmerman (red.), *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz* (s. 522–524). C. H. Beck.
- Zimmerman, P. (2024c). Komentarz do art. 266e. W: P. Zimmerman (red.), *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz* (s. 526–527). C. H. Beck.
- Zimmerman, P. (2024d). Komentarz do art. 266f. W: P. Zimmerman (red.), *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz* (s. 527–528). C. H. Beck.